

УДК [94: 352.071] (438)»199»

Олег Піх

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ У 90-Х РОКАХ ХХ СТ.

Проаналізовано характер та особливості становлення системи місцевого самоврядування в Республіці Польща впродовж 90-х рр. ХХ ст. Охарактеризовано історичні передумови і процес впровадження інституційних змін в країні, які забезпечили формування демократичної системи управління та формування інституту місцевого самоврядування. Відзначено, що реформування адміністративно-територіального устрою було однією з необхідних умов успішних демократичних перетворень в Польщі і відповідало основним принципам місцевого самоврядування та регіональної політики ЄС.

Ключові слова: Республіка Польща, місцеве самоврядування, адміністративно-територіальна реформа, децентралізація влади, демократична трансформація.

Сучасний досвід вказує на те, що демократичну і правову державу неможливо уявити без повноцінного функціонування системи місцевого самоврядування. Цей критерій є важливим чинником демократизації суспільно-політичних процесів і виступає необхідною передумовою становлення громадянського суспільства. У більшості європейських країн головним суб'єктом місцевої влади і розпорядником бюджету є базова територіальна громада, яка складається з жителів одного чи кількох невеликих і близько розташованих населених пунктів. Утворення самоврядних одиниць повинно враховувати економічні, історичні, географічні, демографічні, екологічні та культурні фактори. Прикладом може бути адміністративно-територіальний устрій Республіки Польща, який демонструє раціональність розподілу владних повноважень і компетенцію між трьома рівнями місцевого самоврядування – гміною, повітом і воєводством.

Проблемам розвитку місцевого самоврядування в Республіці Польща в 90-х роках ХХ ст., присвячено низку публікацій як польських, так і вітчизняних дослідників. Зокрема, особливості адміністративно-територіального реформування, організаційно-правові аспекти функціонування місцевих громад, а також проблеми розподілу повноважень між інституціями державного, регіонального, місцевого рівнів у процесі децентралізації розкрито у дослідженнях С. Байрака, В. Бортнікова, К. Домбровського, К. Кобельської, Є. Корчака, М. Кулеші, М. Стефанюка, П. Щесни та ін. Значення реформування системи адміністративного устрою Польщі у контексті підготовки країни до вступу в ЄС розглянуто В. Бочаровим і С. Федонюком.

Мета цієї розвідки проаналізувати характер, напрями й особливості реформування системи місцевого самоврядування в Республіці Польща у 90-х роках ХХ ст. Це передбачає вирішення наступних завдань: охарактеризувати вплив суспільно-політичної ситуації на процес впровадження інституційних змін в країні; простежити комплекс заходів щодо децентралізації державного управління, динаміку перетворень, а також визначити особливості вдосконалення діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У 70–80-х рр. ХХ ст. чимало країн Європи розпочали процес реформування системи державного управління, результатом чого була децентралізація і становлення місцевого самоврядування. Республіка Польща однією з перших серед держав Центрально-Східної Європи почала розбудовувати відповідні інститути. Однак якщо для західноєвропейських демократій цілями реформ було забезпечення ефективної діяльності публічної адміністрації й посилення участі громадянських структур у прийнятті управлінських рішень, то на постсоціалістичному просторі, насамперед, ставилося завдання викорінення адміністративно-командної системи, що проявлялася в надмірній централізації усіх сфер життя [12].

Демократичні перетворення у Польщі в кінці 80-х рр. сприяли процесу порозуміння між комуністичною урядовою коаліцією й опозицією. На порядок денний було винесено проведення економічних і політичних реформ, зокрема, внесення принципових змін у систему державного управління. Особливістю побудови управлінської моделі державної влади, що існувала у часи ПНР була підлаштована під тогочасні політичні реалії і проявлялася у посиленні впливу центральної влади на територіальні одиниці. Впроваджена у 1975 р. державна вертикаль влади була позбавлена такої характерної для демократичних країн складової, як місцеве самоврядування. Основними засадами її функціонування були централізація, жорстка вертикаль управління, конституційне визнання лише соціалістичних форм власності, зрощення політичної сфери з адміністративними функціями. Це позбавляло можливості раціонального проведення економічної і соціальної політики [18, с. 81]. Потреба реформування управління на місцевому рівні, економічної і

політичної системи загалом, почала яскраво простежуватися ще на початку 80-х рр., коли існуючий у Польщі режим почав проявляти ознаки перехідної системної кризи. Уже у 1988 р. опозицією створено Комісію самоврядування, яка діяла в рамках Громадського комітету, заснованого Лехом Валенсою. Це дозволило на початку 1989 р., у процесі переговорів «Солідарності» з тогочасною владою, включити це питання в програму обговорень так званого Круглого столу [10, с. 15]. Опозиційним делегатам від «Солідарності» вдалося провести проект концепції гмінного самоврядування, наполягаючи на впровадженні глибинних перетворень суспільного ладу і відкидаючи показні реформи, які пропагувала партійно-урядова сторона. Згодом, ці рекомендації, що були розроблені дослідницькими групами Є. Регульського і М. Кулеші, лягли в основу законодавства про місцеве самоврядування [14]. Водночас перемога опозиційних сил на парламентських виборах 4 червня 1989 р. і поступова втрата контролю над державним управлінням комуністичним режимом, пришвидшили перспективу реформування місцевої влади.

Після обрання у серпні 1989 р. уряду Т. Мазовецького розпочався процес деконструкції тоталітарного режиму і поступове запровадження елементів демократичного устрою. Одним з найважливіших напрямків процесу трансформації у Польщі була децентралізація і проведення реформи системи адміністрування. Натхненником проведення адміністративних змін був Є. Регульський, якого ще називають «батьком польської реформи самоврядування». Ще до приходу демократичних сил до влади у Польщі, він започаткував дослідження над цими питаннями в Польській академії наук, а також в Лодзькому і Варшавському університетах. З червня 1989 р. в уряді Т. Мазовецького його призначено керувати розробкою та підготовкою до впровадження пакету реформаторських законів у царині місцевого самоврядування. З цією метою було сформовано Комісію у справах регіонального самоуправління, яка і зайнялася реалізацією окреслених завдань [9, с. 175]. А згодом, після ухвалення у березні 1990 р. відповідних законодавчих актів, професора Є. Регульського від імені уряду Польщі призначено представником інтересів новостворених самоврядних громад у конфліктах з центральною адміністрацією.

Ключовим елементом, на основі якого в Польщі мала відбуватися демократична трансформація, польською владою було визначено розвиток місцевого самоврядування. При цьому потребували вирішення проблеми пов'язані з розподілом повноважень і відповідальності різних рівнів і гілок влади, унезалежнення громад від будь-якого обмеження їхніх прав або втручання з боку центральної влади, що забезпечувалося незалежним судовим захистом і чітким розмежуванням майнових і фінансових функцій центру та місцевих інституцій. Завдяки процесам децентралізації система територіального самоврядування також мала забезпечувати кращу організацію соціальних послуг (спрямовану на підвищення їхньої якості), підтримувати утворення інститутів громадянського суспільства, гарантувати та створити ефективні механізми контролю громадян за діяльністю місцевих органів влади [16, с. 136].

Започаткували процес децентралізації та трансформації місцевих органів влади законодавчі акти «Про територіальне самоврядування» [6], «Про вибори в ради гмін» [7] (ухвалені 8 березня 1990 р.) і «Про місцеві органи державної адміністрації» [2] (від 22 березня 1990 р.). Згідно цих законів створювалися територіальні самоврядні одиниці – гміни, а також встановлювалася система виборів до органів місцевої влади, доходи та видатки гмін, поняття муніципальної служби. Органам самоврядування від центральної влади передавалися для вирішення притаманні місцевому рівню функції: початкова освіта, комунальні послуги, частина дорожньо-транспортного господарства, базові функції соціальної сфери та охорони здоров'я, у той же час на центральному рівні залишалися загальнодержавні завдання, переважно стратегічного і контролюючого спрямування [11, с. 61]. Органи місцевого самоврядування також було наділено статусом юридичної особи та правами судового захисту, що унеможливлювало вплив центральних органів держави на справи, що стосуються компетенції територіальних громад. Найвищим органом гміни стала рада, яка формувалася за допомогою виборів. На регіональному рівні – рівні воєводств – управлінські функції розглядалися як рівень державної адміністрації, а їх керівник воєвода, призначався Головою Ради Міністрів і підпорядковувався йому [20, с. 674–675].

Таким чином, на першому етапі впровадження системи місцевого самоврядування у Польщі було встановлено дуалістичну модель управління, що складалася з органів державної та місцевої адміністрації. Водночас попри формування нових самоврядних одиниць, системної перебудови державного управління не відбулося. На регіональному рівні центральна влада зберегла свій вплив через призначення воєвод, а самі воєводства мали недостатньо повноважень для розробки реальних програм розвитку своїх територій, оскільки не мали власних доходів і бюджетів. Проблемним виявилось завдання розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, недостатньо розробленою залишалася система громадянського контролю за діяльністю владних органів і реальних механізмів для впливу на їх політику та й сама життєдіяльність гмін виявляла організаційні та формальні недоліки цих структур [10, с. 18]. Не

сприяла реформаторським зусиллям і політична нестабільність у країні, зокрема зміни урядів і фрагментація політичних сил у парламенті.

Уряди Я.-К. Білецького (січень-грудень 1991 р.) та Я. Ольшевського (грудень 1991 – червень 1992 рр.) не доклалися до помітних зрушень щодо продовження реформи самоврядування. Центральна виконавча влада у той період виявилась неготовою до перерозподілу значних повноважень на користь локальних громад. Щоправда, в час нетривалого урядування кабінету Г.Сухоцької (липень 1992 – жовтень 1993 рр.), ініційовано розробку системи самоврядування на рівні районів (повітів) та розпочато роботу над новим воєводським поділом країни [19, с. 58]. Розпорядженням Ради Міністрів РП створено спеціальну спільну комісію уряду і місцевого самоврядування, яка опрацьовувала та погоджувала принципи функціонування місцевих громад [20, с. 675]. Для розвитку системи місцевого самоврядування важливе значення мало прийняття так званої Малої Конституції (17 жовтня 1992 р.), яка затверджувала права ґмін на комунальне майно, встановлювала джерела доходів і запроваджувала можливість проведення місцевого референдуму [17, с. 255]. Розроблялися й інші заходи. Зокрема, до повноважень міст було передано деякі функції центральної адміністрації, при цьому передбачалося, що пізніше ці повноваження перейдуть на найнижчий рівень – до самоврядних повітів. Було також підготовлено кілька варіантів нового територіально-адміністративного поділу на рівні воєводств, кількість яких мала б зменшитися.

Політична криза 1993 р., що розпочалась у результаті відставки кабінету Г. Сухоцької, змінила розстановку сил у польському політикумі. На дострокових виборах у Сейм перемогу здобули ліві партії, які сформували коаліцію Союзу демократичних лівих сил (СДЛС) та Польської селянської партії (далі – ПСП). Вони не були зацікавлені в подальшій децентралізації, оскільки це передбачало позбавлення центральної влади низки повноважень на користь місцевого самоврядування, тому повний план реформ урядом В. Павляка відкладено. Як результат, гальмування реформаторських зусиль у 1994–1997 рр. привело до певного рецидиву централізму та посилення бюрократизму на місцях [18, с. 82]. Та попри це, лівими політичними силами було започатковано реалізацію Міської пілотної програми реформи публічної адміністрації, яка діяла у 40 містах. Містам, щодо яких була задіяна програма, делеговано певні повноваження зі сфери центральної адміністрації. При цьому в різних містах ці делеговані повноваження були різними. Це дозволило сконцентруватися на підготовці модельних рішень, що пізніше лягли в основу реформи повітів. Згодом Міська пілотна програма була замінена законом «Про зміну компетенції деяких міст та міської сфери публічних послуг» (1995), а пілотні проекти розпочалися в сільських місцевостях [18, с. 83].

Важливим кроком у царині впровадження демократичних принципів в управління місцевих громад була ратифікація у 1993 р. Польщею Європейської хартії місцевого самоврядування від 15 листопада 1895 р., яка містить правові стандарти для локального рівня територіального самоврядування. У преамбулі Хартії відзначено, що «місцеві спільноти є одним з найважливіших основ будь-якого демократичного ладу» [17, с. 254]. Таким чином, ратифікований Польщею нормативний акт засвідчував зв'язок демократичних перетворень із розвитком місцевого самоврядування, а отже підтверджував відмову країни від практики централізованого управління та курс на уніфікацію свого правового поля з існуючими європейськими конструкціями [10, с. 19].

Комплексні заходи щодо децентралізації суспільної влади продовжились у Польщі у 1996–1997 рр. Зрештою самоврядування місцевої влади було закріплено у новій Конституції РП, прийнятій 2 квітня 1997 р., яка встановила баланс між централізацією та децентралізацією в системі управління державою. Зокрема, у розділі VII «Міське самоврядування» Основного закону країни ця інституція визначалася як суб'єкт, що здійснює публічну владу [1]. Локальна громада – ґміна – ставала основоположним органом місцевого рівня.

Після виборів 31 жовтня 1997 р. у сеймі РП «Виборчою акцією Солідарність» разом з «Союзом свободи» Л. Бальцеровича створено правоцентристський кабінет на чолі з Є. Бузеком, який взяв на себе зобов'язання впровадити «чотири великі реформи» (пенсійну, освіти, охорони здоров'я і адміністративного устрою). Остання отримала назву «Європа регіонів». З огляду на це, здійснення адміністративно-територіальної реформи розглядалося як ключовий елемент комплексу заходів з євроінтеграції. Реформування також мало забезпечувати реалізацію таких базових критеріїв регіональної політики Європейського Союзу, як субсидіарність, децентралізація, партнерство, програмування, концентрація і доповнюваність. Першочергове значення у контексті реформи місцевої влади належить субсидіарності – принципу, згідно якого, рішення у державі приймаються на найнижчому рівні, і верхні ланки управління відповідають за виконання тих завдань, на які не здатні нижчі структури. Другий вагомий принцип – децентралізація – перерозподіл функцій і повноважень між центром та регіонами з метою їх ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації вирішення питань саме на місцевому рівні [15, с. 62].

Основою адміністративно-територіальної реформи в Польщі було повернення триступеневого територіального поділу, із ґмінами, великими регіонами та проміжною ланкою – повітом. На думку

розробників законодавства такий устрій Польщі найбільш оптимально відповідав розподілу завдань і компетенцій, властивих різним рівням територіального самоврядування, і разом з тим, співвідносився за параметрами території і чисельності населення з багатьма країнами ЄС [15, с. 67]. Таким чином, під час планування територіального поділу держави на одиниці самоврядування, насамперед, бралися до уваги потреби громадян у певних суспільних послугах та існуюча структура пропонованих послуг, а також проводився аналіз з огляду на їх демографічний, економічний, інноваційно-науковий, культурний, інституційний та інфраструктурний потенціал [16, с. 137]. Відповідно до основних завдань було вибудовано і модель майбутньої реформи, що зводилася до розбудови сильних регіонів, як основи конкурентоспроможності польської економіки на європейському просторі. Впровадження повітового рівня розцінювалося як необхідна проміжна ланка між ґмінами і воєводствами, що забезпечувала ефективне надання послуг, які не можуть повноцінно виконуватися локальними громадами [9, с. 175].

Першочергово розглядалася можливість формування від 9 до 12 великих воєводств і 150–200 повітів. Однак під тиском різних місцевих громад, що були не задоволені територіальним поділом, їх було створено дещо більше. Не вдалося також корелювати кордони регіонів з історичними землями, від яких воєводства отримали свої назви [17, с. 255]. Поділ зроблено так, щоб мешканці усіх адміністративних одиниць мали доступ до спеціалізованих суспільних послуг (наприклад, до медичних закладів регіонального значення). Як наслідок, на території Польщі утворено 2478 ґмін. На проміжному регіональному рівні з'явилися 373 повіти (де 65 повітів мали статус міста на правах повіту), а також 16 воєводств (до реформи їх було 49) [11, с. 61].

Створення поруч з органами самоврядування ґміни, самоврядних інститутів повіту [4] та воєводства [5], запроваджених реформою, що вступила в дію 1 січня 1999 р., остаточно закріпило адміністративно-територіальний устрій Республіки Польща [3]. Виконання суспільних завдань розподілено так, щоб вони не перебували одночасно у компетенції інших рівнів. Однак на практиці саме завдання розмежування функцій і повноважень виявилось найпроблемнішим у процесі реформування. Місцева влада в ґмінах, повітах і воєводствах була поділена на законодавчу і виконавчу. Законодавчі органи представлені радою ґміни, радою повіту і воєводським сеймиком, натомість виконавчі – війтом, старостою повіту, президентом чи бурмістром міста, управлінням повіту, воєводою, управлінням воєводства. На регіональному рівні співіснують самоврядування і державна адміністрація. Законодавчий орган воєводства (сеймик) обирається прямим пропорційним голосуванням і представляє регіональний уряд. Він обирає виконавчого голову (маршалка), що представляє воєводство. Функції державної адміністрації і контролю за діяльністю місцевого самоврядування на всіх рівнях здійснює воєвода, якого призначає Прем'єр-міністр. Громадяни кожні чотири роки на загальних виборах обирають законодавчу владу всіх трьох рівнів самоврядування. У випадку ґмін це стосується також виборів виконавчого органу [16, с. 139].

Законодавство Польщі визнало за повітом право на самоврядність із власними функціями і відповідальністю. На повіт покладено публічні завдання, що визначені законами і які не в змозі забезпечити органи на рівні ґміни. Сюди віднесено розвиток середньої освіти, соціальне забезпечення, видача дозвільних документів на будівництво, земельні питання та місцеву політику працевлаштування, санітарну інспекцію, утримання медичних, культурних, фізичних закладів загального користування тощо. На рівні повітового самоврядування зосереджено й п'ять основних контрольних інституцій: пожежну службу, ветеринарну інспекцію, поліцію, санітарно-епідеміологічну інспекцію та інспекцію ветеринарного нагляду [10, с. 21]. Органи регіонального самоврядування (воєводства) несуть відповідальність за проведення регіональної політики та створення довгострокової стратегії всебічного розвитку регіону: забезпечення умов економічного розвитку, розбудови соціальної і технічної інфраструктури, пошуку і поєднання публічних і приватних коштів, підтримки освіти й науки, забезпечення співпраці між наукою й промисловістю, охорони природи й культурної спадщини [8, с. 120]. Натомість уряд виконував допоміжну і координаційну функції, що передбачали формулювання ключових завдань регіонального розвитку.

Радикальні перетворення в управлінні країною спричинили зміни й у системі державного фінансування. Більшість коштів надходили в бюджети ґмін, а повіти і воєводства фінансувалися переважно прямими субвенціями з державного бюджету. Таким чином, реформа, хоча і не в повному обсязі, уніфікувала організаційну структуру країни, трансформувала її з відомчо-територіальної на територіальну [13, с. 14].

Таким чином, важливим фактором функціонування демократичного суспільства є участь громадян у вирішенні проблем своєї громади та регіону безпосередньо та через утворені ними інституції місцевого самоврядування. Перетворення, здійснені в Польщі у 90-х рр. XX ст. (однією з яких була реформа місцевого самоврядування) не лише забезпечили демократизацію усіх сфер життя, а й трансформували Польщу у сучасну конкурентоспроможну державу й інтегрувати її у європейську економічну і політичну систему. Упорядкувавши адміністративно-територіальний

устрій, провівши децентралізацію державної влади, створивши умови для формування ефективного та відповідального місцевого самоврядування Республіка Польща отримала модернізовану систему, наближену до стандартів європейського співтовариства.

Список використаних джерел

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnian 2 kwietnia 1997 r. // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1997. – Nr 78. – Poz. 483.
2. Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1990. – Nr 21. – Poz. 123.
3. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. O wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1998. – Nr 96. – Poz. 603.
4. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. O samorządzie powiatowym // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1998. – Nr 91. – Poz. 578.
5. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. O samorządzie województwa // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1998. – Nr 91. – Poz. 576.
6. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. O samorządzie terytorialnym // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1990. – Nr 16. – Poz. 95.
7. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1990. – Nr 16. – Poz. 96.
8. Апончик Т. М. Адміністративна реформа Польщі. Напрями змін і результати, як позитивний приклад для України / Т. М. Апончик // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць. – 2012. – № 1 (13). – С. 118–123.
9. Байрак С. О. Еволюція місцевого самоврядування Республіки Польща у процесі демократичної трансформації / С. О. Байрак // Панорама політологічних студій. – 2012. – Вип. 8. – С. 174–181.
10. Бортніков В. Особливості становлення місцевого самоврядування в Республіці Польща: досвід демократичної трансформації / В. Бортніков, С. Байрак // Європейська інтеграція: досвід Польщі та України: кол. моногр. / [за заг. ред. Н. В. Павліхи]. – Луцьк; Люблін: «Drukarnia Kolor Lublin», 2013. – С. 13–23.
11. Бочаров С. Адміністративна реформа в Польщі як крок до інтеграції в Європейський Союз / С. В. Бочаров // Наука. Релігія. Суспільство. – 2010. – № 4. – С. 60–64.
12. Дробот І. Реформування систем місцевого управління: зарубіжний досвід [Електронне видання] / І. Дробот, І. Шуляр // Публічне адміністрування: теорія та практика. Електронний зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 1 (5). – Режим доступу: [http://www.dbuap.dp.ua/zbornik/2011-01\(5\)/11diouzd.pdf](http://www.dbuap.dp.ua/zbornik/2011-01(5)/11diouzd.pdf).
13. Корчак Є. Адміністративна реформа в Польщі: спроба оцінки / Є. Корчак // Економічний часопис. – 2001. – № 1. – С. 13–18.
14. Кулеша М. Реформа публічної адміністрації в Польщі (1989–1999 гг). Идеи и люди [Електронний ресурс] / М. Кулеша. – Режим доступу: <http://www.yabloko.ru/Themes/SG/poland89-99.html>.
15. Федонюк С. В. Адміністративно-територіальна реформа у процесі інтеграції з ЄС (на прикладі Польщі) / С. В. Федонюк // Досвід вступу Польщі до Європейського Союзу: уроки для України: мат-ли Міжнар. круглого столу (21 травня 2009 р.) / За ред. С. В. Федонюка. – Луцьк: Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – С. 60–72.
16. Щенсн П. Досвід Польщі у проведенні адміністративної реформи та регіональної політики / П. Щенсн // Україна на шляху до Європейського Союзу / [ред. Я. Хофмолк, К. Смик, А. Амброзьяк, О. Маркович]. – Варшава, 2006. – С. 135–142.
17. Dąbrowski K., Jurzyk M. Funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce i na Ukrainie / K. Dąbrowski, M. Jurzyk // Samorząd terytorialny w Polsce i na Ukrainie / [red. Mirosław Karpiuk]. – Poznań; Kijow, 2013. – С. 253–270.
18. Kulesza M. Transformacja ustroju administracyjnego Polski (1990–2000) / M. Kulesza // Studia Iuridica. – 2000. – Nr 38. – S 79–86.
19. Lipska-Sondecka A. Reforma ustroju gminy w Polsce na tle rozwiązań niemieckich / A. Lipska-Sondecka // e-Politikon. – 2012. – Nr 1. – S. 57–84.
20. Stefaniuk M., Szreniawski J. Główne reformy administracyjne w Polsce w latach 1989–2009 / M. Stefaniuk, Jan Szreniawski // Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi / [red. J. Supernat]. – Wrocław, 2009. – S. 669–683.

Олег Пих

СТАНОВЛЕНИЕ СИСТЕМЫ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ПОЛЬШЕ В 90-Х ГОДАХ XX В.

Проанализирован характер и особенности становления системы местного самоуправления в Республике Польша в течение 90-х годов. Охарактеризованы исторические предпосылки и процесс внедрения институциональных изменений в стране, которые обеспечили формирование демократической системы управления и формирование института местного самоуправления. Отмечено, что реформирование административно-территориального устройства было одним из необходимых условий успешных демократических преобразований в Польше и соответствовало основным принципам местного самоуправления и региональной политики ЕС. Произошла трансформация страны с социалистической, построенной на принципах жесткой централизации, в государство, которое опираясь на самоуправляющиеся институты и гражданское общество, служит своим гражданам.

Ключевые слова: Республика Польша, местное самоуправление, административно-территориальная реформа, децентрализация власти, демократическая трансформация.

Oleh Pikh**LOCAL SELF-GOVERNMENT FORMATION IN POLAND IN 20TH CENTURY 90S.**

The nature and peculiarities of local self-government in Poland in the 90s of the 20th century were analyzed. The article highlights historical background and the process of institutional change in the country, which provided formation of a democratic system of government and of local self-government institution. It was noted that reform of the administrative-territorial structure was a prerequisite for successful democratic transformations in Poland and met the basic principles of local self-government and regional policy of EU. There has been a transformation from a socialist country, based on the rigid centralization of the state, to the country that is sustained by the self-government institutions and civil society and serves its citizens.

Key words: Poland, local self-government, territorial reform, decentralization of power, democratic transformation.

УДК 94 (477): 314.743**Галина Саранча****ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДІАСПОРИ
В КОНСОЛІДАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННІ ЗВ'ЯЗКІВ З УКРАЇНОЮ**

У статті висвітлена діяльність українських організацій в діаспорі. Проаналізовані основні напрямки діяльності цих організацій в допомозі вирішення сучасних проблем що постали перед Україною. Визначена роль Світового конгресу українців (СКУ) та Європейського конгресу українців (ЄКУ) у політиці консолідації української спільноти за кордоном.

Ключові слова: українська діаспора, еміграція, Світовий конгрес українців (СКУ), Європейський конгрес українців (ЄКУ).

Розуміння і всебічне вивчення феномена зарубіжного українства, його причин, наслідків для культури народу, перспектив сьогодні як ніколи на часі в першу чергу тому, що проблема десятиліттями була закритою темою, по-друге, тому, що діаспора відіграла і продовжує відігравати непересічну роль у долі народу, його культурі, особливу роль у міжнародних контактах нашої країни, по-третє, сьогодні ми є свідками нової хвилі «заробітчан», які можуть поповнити нашу діаспору в країнах світу, насамкінець, у скрутний для України час, коли наша держава потребує допомоги світової спільноти, українська діаспора виступає активним виразником нагальних державних потреб та прагнень у кожній країні світу, де присутні українці.

Діаспора – це посол нашої Батьківщини в країнах поселення українців. Зарубіжні українці є носіями знань про Україну. Вони внесли і до сьогодні вносять вагомий вклад у загальний розвиток політики, культури, науки, мистецтва, літератури українського народу. В цьому сенсі слід говорити про феномен «світового українства».

Метою статті є дослідження діяльності українських діаспорних організацій та вивчення їх ролі у вирішенні головних проблем діаспори та України.

Наукова новизна цієї роботи зумовлюється вкрай незначною кількістю досліджень присвячених даній темі. Висвітлення основних напрямків діяльності української діаспори, що направлені за збереження національної ідентичності та уповільнення асиміляційних процесів і іноетнічному середовищі є актуальною проблемою для дослідження, адже зараз активно триває нова, четверта, хвиля еміграції, яка потребує допомоги як в духовному плані так і в плані захисту громадянських прав, забезпечення свобод та повноцінної життєдіяльності поза межами України.

В сучасній українській історичній науці дані проблеми не знайшли ще свого належного висвітлення. Історіографічна та джерельна база проблеми загалом досить не багата. Це зумовлено тим, що на даний час проблема сучасного становища української діаспори є малодосліджена. Проблема діяльності громадських організацій та Форумів Світових Українців не знайшла свого висвітлення у жодних працях як вітчизняних так і зарубіжних дослідників.

Наукові праці, що висвітлюють дану проблему можна поділити на дві групи: 1) праці українських істориків та політологів, що присвячені політиці нашої держави щодо збереження зв'язків із світовою українською спільнотою; 2) дослідження здебільшого закордонних українських дослідників, які торкаються діяльності громадських організацій на території тих країн, де українська діаспора є сформованою.

Серед досліджень першої групи немає жодної значної наукової праці. Проблема налагодження контактів з діаспорою розглядається у контексті досліджень української еміграції у різних країнах